

Språk-, läs- och skrivutvecklare

Språkpolicy för Mjölken och Karet

Ersboda skolområde, Umeå kommun

Jessica Kristoffersson

2015

Språkplanen verkar för att uppnå en långsiktig, medveten och likvärdig språkutvecklande verksamhet på förskolorna Mjölken och Karet, Ersboda skolområde.

Innehåll

Språkpolicy för Mjölken och Karet 2014-2015, Umeå kommun. 2

1. Syfte. 2

2. Bakgrund. 2

2.1 Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling?. 3

2.2 Vuxna i förskolan bör samtala mer med barnen. 4

2.3 Ordfattigdom.. 5

2.4 Aktiv läsning. 6

2.5 Flerspråkighet i förskolan. 7

2.6 Interkulturellt förhållningssätt. 8

3. Mål med språkutvecklande arbete i förskolan: 9

4. Språkutvecklande arbetssätt och flerspråkighet i förskolan: 10

4.1 Detta möjliggörs genom att: 10

5. Uppföljning/utvärdering. 11

5.1 Detta möjliggörs exempelvis genom: 11

6. Ansvar. 11

Bilaga 1 – Vad kan förskolan göra för att bekämpa ordfattigdom?. 13

Bilaga 2 – Bildpromenad. 14

Bilaga 3 - Den gode högläsaren: 16

Bilaga 4 - Inköpt litteratur. 17

Bilaga 5 – Att stödja språkutvecklingen, Cummins. 19

Bilaga 6- Strategier för ett interkulturellt förhållningssätt. 20

Tips och inspiration. 21

Språkpolicy för Mjölken och Karet 2014-2015, Umeå kommun

Språkpolycyn verkar för att uppnå en långsiktig, medveten och likvärdig språkutvecklande verksamhet, i förlängningen i alla Umeå kommuns förskolor, men i första hand på förskolorna Mjölken och Karet, Ersboda skolområde. Den beskriver de övergripande målen för den språkliga verksamheten samt hur måluppfyllelse kan möjliggöras. För fördjupad kunskap kring måluppfyllelse borde ett stödmaterial utformas för att alla förskolor ska få möjlighet till det pedagogiska stöd Mjölken och Karet har under språkprojektet av språk-, läs- och skrivutvecklaren. Stödmaterialen skulle vara en viktig del i arbetet med barns språkutveckling och ge fördjupad kunskap, inspiration och handfasta verktyg samt stöd i kvalitetssäkringen av den språkliga verksamheten. Som ett stöd för förskolorna i arbetet med den språkutvecklande verksamheten finns efter projekttidens slut samarbetspartners i form av; specialpedagoger, Kompetenscentrum för flerspråkighet och bibliotek.

1. Syfte

- uppnå en långsiktig, medveten och likvärdig språkutvecklande verksamhet som i förlängningen kommer kommunens alla förskolor till godo
- lyfta fram språkets betydelse för lärande och identitetsutveckling i förskolan
- erbjuda ett stöd till pedagogerna i förskolans dagliga arbete
- ge inspiration och handfasta verktyg kring arbetet med barns språkutveckling
- tidigt kunna identifiera de barn som behöver extra stöd i sin språkutveckling
- kvalitetssäkra förskolans språkutvecklande verksamhet
- synliggöra hur samverkan mellan kommunens förskolor och övriga samarbetspartners kan se ut kring språkutvecklande verksamhet

2. Bakgrund

Det lönar sig att arbeta med barns språk i förskolan! Kvalitén på den språkutvecklande verksamheten i förskolan spelar stor roll för barns språkutveckling. Forskning visar att barn som växer upp i hem med få språkliga resurser, men befinner sig i en språkligt stark förskolemiljö, börjar skolan med andra språkliga förutsättningar än de som växer upp i hem med en god språkmiljö och har vistats på en förskola med svag språkmiljö. Förskolans språkmiljö betyder alltså väldigt mycket för barns vidare läsning, lärande och skolgång. (Den flerspråkiga människan: en bok om skriftspråklärande. Wagner, Strömqvist & Uppstad, 2010).

I förskolans uppdrag ingår att arbeta språkutvecklande med alla barn. Att arbeta språkutvecklande innebär att ha fokus på språket i hela dagens lärande och för detta krävs lyhörda, medvetna pedagoger och en stimulerande miljö som väcker nyfikenhet på språket i både tal och skrift. Barnets språkutveckling påverkas av den miljö det vistas i och barnets begreppsutveckling bygger på dess upplevelser och erfarenheter. Det är viktigt att vi på förskolorna anpassar vårt pedagogiska arbetssätt, dels efter gruppens behov, men även efter det enskilda barnets behov. Barn kommunicerar när de vill förmedla något och när det är någon som lyssnar och därför är det viktigt att förskolan skapar olika aktiviteter som inspirerar till samtal. Det är pedagogens uppgift att stimulera barnet på ett sätt som bygger på barnets tidigare kunskaper och erfarenheter och som ger nya utmaningar, för att det ska ske en ständig utveckling. All språkinläring bör ske i så meningsfulla och naturliga sammanhang som möjligt, exempelvis genom att barnen lär sig om djur och växter när de är ute i naturen. Pedagogerna stöttar bäst genom att fokusera på innehållet i det barnet säger och inte på formen eller den formella korrektheten. Först när barnet har förmågan att använda ett mer komplext språk är det intressant att titta på korrektheten. Det är mer utvecklande att utvidga samtalsämnet och uppmuntra barnet att berätta mer än att korrigera barnet genom att upprepa barnets mening korrekt. Förutsättningar för en rik språk- och lärandemiljö är engagerade pedagoger som ser, uppmuntrar, bekräftar och utmanar barnet. Det vill säga närvarande pedagoger som är genuint intresserade av vad barnet uttrycker i ord och handling.

2.1 Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling?

Barnens dagliga språkanvändning tillsammans med förskolans personal är grundläggande. Personalens egna attityder till läsning och skrivning samt deras sätt att prata påverkar också. Att samtala fördjupat och utvidgat, både med varje enskilt barn och i grupp, är viktigt. Barn utvecklar ofta sin läsförmåga långt före skolstarten. Inte bara böcker är av betydelse, utan också datorspel, TV, film, spel- och samlarkort. Även leksakskataloger har betydelse för läsförmågan. Många barn visar ett stort engagemang för läsning och skrivande inom de referensramar som de själva skapat.

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/spraklig-kompetens/tema-las-och-skrivinlarning/hur-kan-forskolan-bidra-till-barns-sprakutveckling-1.157367#.VBihZwywhZc.facebook>

2.1.1 Scaffolding

På samma sätt som byggnadsställningen stöttar huset som håller på att uppföras stödjer pedagogen barnet som håller på att utvecklas, så kallad scaffolding. Stöttningen är tillfällig och ska inte alltid finnas kvar utan minskas/monteras ner när huset respektive barnet klarar sig utan den. Med stöd av Lev Vygotskijs teorier påtalar den australienska språkforskaren Pauline Gibbons att scaffolding är en viktig språkutvecklande strategi. I fråga om stöttning till barn med svenska som andra språk handlar det om att reflektera över vilken sorts hjälp barnen behöver, inte att förenkla uppgiften. När barnet fått självförtroende och kunskap drar sig läraren tillbaka (Gibbons, 2009).

Figur 1. Fyra zoner för inläring och undervisning. (Gibbons 2009:16)

Gibbons menar att språket lärs in i samarbete med och i möte med andra människor. Ett utvecklande samtal skall alltid ge vissa utmaningar och ligga snäppet över barnets nivå för att verkligen vara utvecklande. Barnet måste få tillfällen att uttrycka komplicerade tankar och förskolan måste uppmuntra barnen att använda ett allt mer komplext och mångsidigt språk

genom samtal. Utgår vi från barnets intressen ökar engagemanget och barnets tidigare kunskaper aktiveras. Detta resulterar i att vi successivt kan höja den språkliga nivån. (Gibbons, P. 2013, 2009, 2006. *Stärk språket stärk lärandet – språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*)

2.1.2 Att stödja barnets språkutveckling

Jim Cummins påpekar att flerspråkiga barn snabbt lär sig att använda sitt andraspråk i vardagssituationer, i ett kontext- och situationsbundet sammanhang med låg svårighetsgrad. Nästa utvecklingssteg är att den pedagogiska utmaningen har en högre svårighetsgrad men fortfarande är kontext- och situationsbunden. Därefter kommer ett utvecklingssteg där utmaningen kan innebära såväl hög svårighetsgrad som situationsbundet språk och tänkande. Cummins menar alltså att vi stödjer barnets språkutveckling genom att röra oss från det enkla och konkreta mot det svårare och mer abstrakta. (Tankarna springer före: att bedöma ett andraspråk i utveckling. 2005. Tua Abrahamsson & Pirkko Bergman, redaktörer) Se bilaga 5

2.1.3 Veli Toumelas fem språkpedagogiska principer

Veli Toumela, språkforskaren som flertalet av pedagogerna på Mjölken och Karet har lyssnat till, anser att det är gynnsammare för språkutvecklingen att modersmålet och andraspråket får utvecklas sida vid sida. Han betonar att pedagogerna ska ge barnen möjligheter att använda språket för att berätta, beskriva och förklara i varierade miljöer. Detta kan bland annat ske genom lek och arbete i smågrupper. Toumelas fem språkpedagogiska principer är:

- **Språkutrymme:** det handlar om att man ska fylla utrymmet med så mycket språk som möjligt. Lyssnandet är motorn i barnets språkutveckling och är den första delen i språkutrymmet som kallas "input". Den andra delen är språklig "output" eller utflöde, det talade språket. Ett barn som får komma i kontakt med nya upplevelser som kläs i språk ges förutsättningar för språkutveckling.
- **Språkbruk:** handlar om att man ska använda ett allsidigt, mångsidigt, nyanserat språkbruk när man talar med barnet.
- **Upplevelser:** här hjälper vi barnet att klä sina upplevelser i ord. Genom att skapa nya samtalsämnen fördjupar vi barnets språk.
- **Språknivå:** genom att ligga snäppet ovanför barnets språkliga nivå sker en utmaning.
- **Begriplighet:** komplettera det ni säger med konkret material, tecken eller bilder. Genom att förtydliga blir det lättare för barnet att förstå. (Veli Toumela, föreläsning: "Att få en syl i vädret")

2.2 Vuxna i förskolan bör samtala mer med barnen

Riktiga samtal med vuxna är viktigt för barns språkutveckling. Logoped Astrid Frylmark betonar: Låt ett samtal pågå i flera turer – inte bara fråga-svar. Det är när man möts lite längre som utveckling sker. Tyvärr visar en norsk forskningsstudie att de vuxna i förskolan ägnar sig alltför lite åt just samtal. Ofta ställer de vuxna frågor till barnen som bara kräver ett "ja" eller ett "nej" som svar. Detta är inte tillräckligt. Alla barn, och särskilt de barn som är sena eller osäkra i sin språkutveckling, behöver samtala för att utveckla sitt språk. Den norska studien tar ett exempel från Danmark, där man har provat att dela upp barngruppen i flera smågrupper vid måltider och samlingar. På så sätt ges fler tillfällen till verkliga samtal, och inte bara mekaniska frågor och svar. Barnen använder då fler ord och både barn och vuxna kan förklara vad de menar. Forskarna pekar också på hur viktigt det är att de vuxna

verkligen deltar i barnens lekar och aktiviteter. På så vis lotsas även barn som inte behärskar språket lättare in i leken. Att leka utomhus och att gå på promenad i skogen är viktiga tillfällen för samtal och därmed även för språkutveckling. (Sandvik, Garmann og Tkachenko: Synteserapport om skandinavisk forskning på barns språk og språkmiljø i barnehagen i tidsrommet 2006–2014, Høgskolen i Oslo og Akershus 2014. Laget på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet [[http://www.udir.no/Upload/Forskning/2014/Synteserapport%20om%20spr%c3%a5k%20og%20spr%c3%a5kmilj%c3%b8%20til%20UDIR%20\(2\).pdf?epslanguage=no](http://www.udir.no/Upload/Forskning/2014/Synteserapport%20om%20spr%c3%a5k%20og%20spr%c3%a5kmilj%c3%b8%20til%20UDIR%20(2).pdf?epslanguage=no)] eller <http://www.spraklek.se/?p=822>)

Vuxna stimulerar barns språk genom att fungera som aktiva lyssnare och ge utrymme och tid för att barn ska kunna formulera det som de vill säga. Dialogen mellan barn och vuxna ligger till grund för barns språkutveckling. För att barn ska vänja sig vid att ge uttryck för sina tankar och idéer ska yttrandena bemötas med respekt, acceptans och stöd från de vuxnas sida. Detta är synnerligen betydande för barn med ett annat modersmål än svenska. (Taube, Karin. (2007) Läsinläring och självförtroende: psykologiska teorier, empiriska undersökningar och pedagogiska konsekvenser.)

Förskolorna Mjölken och Karet har under språkgruppträffarna diskuterat och funderat kring vikten av att ställs öppna och genuina frågor, använda ett rikt och nyanserat språk samt vikten av att verkligen lyssna aktivt på barnen.

2.3 Ordfattigdom

Forskarna Hart och Risley fann att förskolebarn från högutbildade hem hör omkring 1 500 fler ord per timme än barn från socio-ekonomiskt mer utsatta familjer. Ett hisnande resultat som förklarar mycket av effekterna av den socio-ekonomiska bakgrundens påverkan.

Ordfattigdom påverkar hela skolgången för ett barn. Vikten av att arbeta språkutvecklande och språkinriktat, dvs synliggöra och förklara ord och begrepp, och också hur man tar reda på innebörden av okända ord blir tydlig mot bakgrund av detta. (Hart, B. & Risley, T.R. (2003). The Early Catastrophe: The 30 Million Word Gap by Age 3. I American Educator, pp. 4-9.)

Det räcker inte med att bara lära sig ords betydelse. Barn som blir säkra läsare kan bygga hela nätverk runt ords betydelse, dvs. känna till synonymer, motsatsord, homofona ord (likalydande ord men med olika betydelse som t.ex. jul-hjul, ägg-egg) och ord med flerfaldig betydelse (t.ex. vass-vass, den förra i betydelsen vass som motsats till trubbig, den senare i betydelsen en växt).

Det finns ett nära samband mellan ordförståelse och läsförståelse. Ett gott ordförråd gör det lättare att möta och förstå faktatexter där man möter ord och begrepp som inte är så vanliga i det vardagliga språket. Barnen har olika förutsättningar när de kommer till skolan, en del har ett stort ordförråd uppbyggt av högläsning medan andra har ett mindre ordförråd pga. mindre högläsning. Barnen som fått mycket högläsning och har ett gott ordförråd fortsätter sannolikt läsa på egen hand och vidareutvecklar sitt ordförråd. Ju bättre ordförråd desto lättare att läsa. (Reichenberg, Monica. Lundberg, Ingvar. (2011) Läsförståelse genom strukturerade textsamtal – för elever som behöver särskilt stöd. Natur och kultur. Stockholm.)

När barns olika förutsättningar till god läsutveckling diskuteras benämns ofta den så kallade Matteuseffekten. Läsforskaren och psykologen Keith Stanovich myntade uttrycket 1986 som grundas på Bibeln, kapitel 25:29-30 i Matteusevangeliet:

”Var och en som har ska få och det i överflöd. Men för den som inte har, från honom skall också tas det han har.”

(Westlund, Barbro. (2012). Att undervisa i läsförståelse. Lässtrategier och lästeknik. Natur och kultur. Stockholm)

2.3.1 Vad kan förskolan göra för att hjälpa till att bekämpa ordfattigdomen?

Se förslag i bilaga 1

2.4 Aktiv läsning

"Om du vill att dina barn ska bli kloka så läs sagor för dem. Vill du att de ska bli klokare – läs fler!" Albert Einstein

Aktuell forskning visar på betydelsen av att litteraturläsning följs upp på något sätt, till exempel genom samtal, bild eller drama. Att enbart läsa påverkar inte barnens möjligheter att så småningom själva lära sig läsa. Det avgörande är i stället hur läsningen följs upp och i vilket sammanhang läsningen äger rum. Tidiga textmöten hjälper barn att utveckla strategier i sin senare läsning och ger dem en inre motivation att söka läsoplevelser och kunskap om omvärlden. Den tidiga läsningen sätter på så vis spår i den fortsatta litteratur- och språkutvecklingen, men också i kunskapsutvecklingen i stort. (Ulla Damber, Jan Nilsson & Camilla Ohlsson. 2013. Litteraturläsning i förskolan.)

Förskolorna Mjölken och Karetts pedagoger har under 2014 läst boken *Litteraturläsning i förskolan* och lyssnat på två föreläsningar av Ulla Damber för att utveckla förskolornas läsning.

2.4.1 Läsförståelsestrategier

God läsförståelse är nyckeln till framgång i de flesta av skolans ämnen och grunden till ett livslångt lärande och ett aktivt liv som samhällsmedborgare (Reichenberg, 2008).

Läsförståelse och strategiskt tänkande krävs för att eleverna ska lyckas i skolans ämnen och så småningom kunna möta samhällets krav (Westlund, 2012). Läsförståelse är en nödvändig kompetens i vårt kunskapssamhälle, inte bara i skolans värld utan också för att delta i arbetslivet, samhället, demokratiska processer eller påverka beslut (Bråten, 2008).

(Bråten, Ivar. Läsförståelse komponenter, svårigheter och åtgärder. I: Bråten, Ivar (red). (2008a) Läsförståelse i teori och praktik, Reichenberg, Monica. (2008) Vägar till läsförståelse. Texten, läsaren och samtalet, Westlund, Barbro. (2012). Att undervisa i läsförståelse. Lässtrategier och lästeknik)

Pedagoger uppmuntras att tidigt stödja barnen i aktiv lyssning/läsning och därigenom utveckla strategier för läsförståelse genom att samtala om textens innehåll och koppla det till barnens tidigare erfarenheter och kunskaper. (Lundberg, Ingvar. Herrlin, Katarina. (2009) God läsutveckling. Kartläggning och övningar)

Förskolorna Mjölken och Karet har under 2014 på konferenstid lyssnat på Språk-, läs- och skrivutvecklare Jessica Kristofferssons föreläsning om läsförståelse och läsförståelsestrategier i förskoleåldern. Detta har sedan diskuterats i personalgruppen och i språkgrupperna under 2014-2015.

2.4.3 Hur kan pedagogerna i förskolan modellera läsförståelsestrategier?

Se Bilaga 3

2.4.4 Bildpromenad

Bildpromenad handlar inte om att komma till ett rätt svar eller rikta barnen in i innehållet och skapa rätta svar på frågorna. Bildpromenaden handlar om att aktivera ordförråd, skapa ingångar i berättelsen (om det handlar om ett bokomslag). Pedagogens förhållningssätt handlar om att låta barnen få uttrycka sig, använda ord och begrepp (på modersmål och svenska) och genom det faktiska fundera och fantisera om det berättelsen senare kommer att handla om. Bildpromenaden ska ge barnen talutrymme och de ska få tänka och sätta ihop sammanhang. Bildpromenaden syftar till att åskådliggöra, utveckla ordförråd, dela föreställningar och för att väcka nyfikenhet och frågor om det kommande. Allt syftar till att ge

barnen ett rikt och nyanserat språk. Se Bilaga 2 för exempel på hur förskolorna kan arbeta. (Anna-Marie Körling, 2006. Kivimetoden. Se även <http://korlingsord.se>)

2.4.5 Om jag läser hemma för mitt barn... Gör det någon skillnad?

- Nio av tio ord vi använder har vi lärt oss från skriven text
- En sjuåring har ett ordförråd på ca 5000-7000 ord
- En sjuttonåring som läst och/eller lyssnat till texter har ca 50 000-70 000
- En sjuttonåring som inte läst/eller lyssnat till texter har endast 15 000-17 000 ord

Så stor är skillnaden! En vuxen behöver ett ordförråd på minst 50 000 ord för sitt dagliga liv, för att kunna hänga med i nyhetssändningar och för att kunna förstå en normal tidningstext, instruktioner och anvisningar etc. **Så visst spelar läsningen roll!** (Mats Myrberg, professor i specialpedagogik. Stockholms universitet)

På förskolorna Mjölken och Karet uppmuntrar vi föräldrarna att läsa hemma exempelvis genom att låna ut böcker vi översatt till barnens alla modersmål. Vi fick hjälp av modersmåls lärare och föräldrar i arbetet och på detta sätt har vi även lyft modersmålets betydelse.

”O mäktiga feer, ge mitt barn i faddergåva inte bara hälsa, skönhet, rikedom och allt det där ni brukar komma stickande med – ge mitt barn läshunger, det ber jag er om med brinnande hjärta! Jo, för jag vill så gärna att mitt barn ska få i sin hand nyckeln till det förtrollade landet, där man kan hämta den sällsammaste av all glädje.” Astrid Lindgren

Lindgren, Astrid, Törnqvist, Lena (red). (2007) Det gränslösaste äventyret. Om böcker, läsning och att skriva för barn. Eriksson och Lindgren. Saltkråkan AB, Lidingö.

2.5 Flerspråkighet i förskolan

Vart femte förskolebarn har ett annat modersmål än svenska (Skolverket, 2011). På senare tid har barns och elevers villkor för lärande och utveckling av språk uppmärksamats. Elever med ett annat modersmål än svenska får enligt en rapport av Skolinspektionen (2010) sämre förutsättningar att nå de nationella målen i grundskolan än elever med svenska som modersmål. Detta innebär att vi i förskolan, som är det första steget i utbildningssystemet, måste arbeta med möjligheterna för de flerspråkiga barnen att tillägna sig språkkunskaper från tidig ålder. (Skolinspektionen. (2010). Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska. Rapport 2010:16. www.skolinspektionen.se, Skolverket. (2011). Barn, elever och personal – riksnivå 2011. Rapport nr 357. <http://www.skolverket.se>.)

Både lärarledda och barninitierade aktiviteter i förskolan skapar villkor för arenor för deltagande, kommunikation och utveckling av språk. Därtill framstår det som viktigt att yngre, flerspråkiga barn erbjuds möjligheter att delta i aktiviteter där stöttning används på ett medvetet pedagogiskt sätt. Genom att erbjuda aktiviteter men också ändra dessa något ökar möjlighet till deltagande och till att skapa nya lekmanus. Dessa blir viktiga för skapande av arenor för utveckling, det vill säga att barn kan göra något i samspel med andra som de inte kan göra ensamma. Lärarledda gruppaktiviteter är viktiga även på småbarnsavdelningar, en ståndpunkt som inte har lika långa och tydliga rötter i förskolans tradition.

Förskolan ger möjligheter att utveckla ytterligare ett språk utöver modersmålet. Det vill säga; den utgör en miljö där barnet blir flerspråkigt. Genom lekar, sånger och samtal får barn en allsidig kontakt med det svenska språket och lär sig att artikulera sina egna erfarenheter så att de förstås av andra. I förskolemiljön kan barn delta i språkliga aktiviteter utan att fullständigt behärska majoritetsspråket. Förskolans verksamhet ger goda villkor för

mångsidigt lärande. (Anne Kultti, 2012. Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande. <http://hdl.handle.net/2077/29219>)

Förskolorna Mjölken och Karet erbjuder en lärandemiljö där barnen socialiseras in i att kommunicera på svenska genom deltagande i varierade aktiviteter. Pedagogledda gruppaktiviteter möjliggör barnens språkliga och fysiska deltagande. Deltagandet stöts av lärarna, bland annat genom att de samtidigt riktar sig språkligt både till gruppen och till enskilda barn, och genom att de kommenterar vad man gör i olika aktiviteter. De gemensamma pedagogledda samlingarna är tillfällen där flerspråkiga barn har goda möjligheter att känna delaktighet och utveckla sitt språk på förskolorna Mjölken och Karet. Rutinsituationer som exempelvis påklädning och måltider används till att kommunicera med barnen om vad de ska göra efter förskolan, vem som hämtar, hur det var hos tandläkaren och så vidare. Även om pedagogen inte kan barnens modersmål så lyfts det främmande språken vid gemensamma aktiviteter för att hitta vägar till kommunikation exempelvis genom att man kan fråga vad en viss sak heter på barnens modersmål. Det handlar om att se möjligheterna och inte fastna i gamla hjulspår. Kultti (2012) påtalar att det finns en tydlig agenda i den svenska förskolan på hur måltiden tas tillvara och används rent pedagogiskt. Något som också är ganska unikt för Sverige. Men hon påpekar samtidigt hur viktigt det är att tala om saker som alla kan relatera till och har erfarenhet av.

Pedagogerna behöver inte lära sig flera språk för att få kunskap om varje individ. I stället handlar det om att i samverkan med föräldrarna skapa kunskaper om barns erfarenheter i andra miljöer utanför förskolan. Som att fråga föräldrarna hur de använder sina språk? Vad de normalt hittar på hemma och på fritiden och vilka leksaker och böcker som används? Denna kunskap kan sedan användas i kommunikationen med barnen i förskolan. Mjölken och Karet utvecklar tillsammans med Språk-, läs- och skrivutvecklaren ett språkdomän dokument som ska följa barnet vidare till grundskolan så småningom.

Pedagogerna i språkgrupperna på Mjölken och Karet har under projektiden diskuterat och funderat mycket kring förhållningssätt. Reflektion över exempelvis språkbruk; vad och hur man kommunicerar med barnen? Vilket material och vilka leksaker som används i förskolan och om barn från andra kulturer känner till och förstår dessa? Det finns även böcker som snart är översatta till barnens alla språk vilket kan vara en hjälp för att få hela gruppen delaktig och engagerad. PENpals med Minibook creator är inköpt till förskolorna för att göra alla barn delaktiga och motiverade.

2.5.1 Modersmål

De flesta människor i världen är två- eller flerspråkiga. Modersmålet är det språk som man lär sig under sina första år och är starkt knutet till känslor och upplevelser. Det finns många fördelar att ha tillhörighet till flera språk för genom att kunna två eller fler språk har man tillgång till flera kulturer och känner sig hemma i fler sammanhang. Man kan känna sig delaktig i flera gemenskaper och kulturer och man kan öka sin förståelse för andra tankesätt. Samtidigt som barn lär sig sitt modersmål får de ta del av sin kultur(-er) och lära sig regler för samvaro och språk användning.

2.6 Interkulturellt förhållningssätt

En interkulturell pedagogik och ett interkulturellt förhållningssätt innebär en lärandeprocess där olikheterna är berikande och där ingen utsätts för diskriminering eller missgynnas på grund av sina sociokulturella och andra erfarenheter eller sin bakgrund. Målet är att skapa

social interaktion mellan olika individer med skiftande erfarenheter och samhällssyn. Att arbeta interkulturellt innebär mer än att bara arbeta språkutvecklande. Interkulturellt lärande handlar inte bara om främjandet av barnens språkliga kompetenser utan också andra former av kulturella yttringar och erfarenhetsutbyten; såsom genus, klass och funktionshinder. Skans varnar för att den ensidiga tolkningen av interkulturell pedagogik med enbart fokus på språkutvecklande arbetssätt riskerar att de andra perspektiven glöms bort. (Skans, Anders. (2011). "En flerspråkig förskolas didaktik i praktiken". Malmö: Malmö högskola.)

Förskolorna Mjölken och Karet deltog i en föreläsning och diskussionsstund med Ulla Damber 2014 kring det interkulturella förhållningssättet. Begreppet interkulturell står, till skillnad från mångkulturell, för en process och en samverkan mellan olika kulturer för att skapa möjligheter till förståelse och ömsesidig respekt. Ett interkulturellt arbetssätt innebär att skapa miljöer och möten, där olika typer av dialog tillåts och där olika meningar och åsikter är accepterade. En stor majoritet människor i världen använder ofta fler språk utöver modersmålet. Den ökade globaliseringen leder till att språkbilden förändras i världen.

2.6.1 Ett interkulturellt arbetssätt innebär att möta föräldrar och barn med:

- Öppenhet: att vara nyfiken, ställa frågor, be föräldrarna beskriva.
- Respekt: förmedla att deras kultur och språk duger.
- Reflexivitet: varför gör jag så här? Mitt sätt att göra är inte det enda sättet.
- Empati: engagera sig i föräldrarna.

2.6.2 Strategier för interkulturellt förhållningssätt:

Se bilaga 6

3. Mål med språkutvecklande arbete i förskolan:

- skapa *utrymme* för språk i alla rutinsituationer och aktiviteter
- använda ett *nyanserat* och *varierat språk*
- föra *språkutvecklande samtal* och lägga sig nivån över barnens språkliga förmåga, proximala utvecklingszonen (Vygotsky)
- ställa *öppna* och *genuina* frågor till barnen
- erbjuda barnen en *stimulerande språklig lärmiljö* såväl inomhus som utomhus
- erbjuda barnen *tid* och *utrymme för lek*, *stimulerande lekmaterial* samt vuxenstöd i leken
- ge barnen rikliga tillfällen att aktivt få använda sitt språk i *meningsfulla sammanhang*

- ge barnen möjligheter till *förstahandserfarenheter* och att få *lära med alla sinnen*
- tillsammans med barnen reflektera över språkets innehåll och form i syfte att utveckla *språklig medvetenhet*
- särskilt uppmärksamma de barn som är i *behov av stöd* i sin språkutveckling
- använda *bilder* och *tecken* som stöd i verksamheten
- använda *rim*, *ramsor*, *språk- och lyssnandelekar*
- stimulera barns uttal och munmotorik med hjälp av *munmotoriska lekar/sånger*
- *läsa högt* tillsammans med barnen och samtala om texter och bilder – aktiv lässtund
- uppmuntra till och skapa möjlighet för *lekskrivning* och *lekläsning*
- erbjuda barnen *digitala verktyg* i verksamheten

Arbetslaget ska

- samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling (Lpfö98/10, s 11)

4. Språkutvecklande arbetssätt och flerspråkighet i förskolan:

Lpfö98/10

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- utvecklar sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv
- utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra,
- utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa (s 10)

Arbetslaget verkar för att förskolans verksamhet genomsyras av ett språkutvecklande arbetssätt och förhållningssätt.

4.1 Detta möjliggörs genom att:

- ha *samma förväntningar* på de flerspråkiga barnen som på de övriga
- ge barnen *positiv respons* på sin flerspråkighet
- se *kulturella* och *etniska olikheter* som en *tillgång* i barngruppen
- skapa en förskolemiljö som *återspeglar* barnens kulturella bakgrund
- ta tillvara på vårdnadshavarnas *kunskaper* och *erfarenheter*
- ha *fokus* på *språkets innehåll* före språkets form
- se till att det finns *böcker* i verksamheten på barnens *modersmål*
- uppmuntra vårdnadshavare att tala sitt *modersmål hemma* med barnen eftersom ett starkt modersmål är en bra grund för att lära sig andra språk

5. Uppföljning/utvärdering

Lpfö98/10 UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH UTVECKLING

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. (s 14)

Arbetslaget följer upp/utvärderar/analyserar och kvalitetssäkrar kontinuerligt den språkutvecklande verksamheten.

5.1 Detta möjliggörs exempelvis genom:

- observationer
- pedagogisk dokumentation
- pedagogiska diskussionsfrågor

6. Ansvar

Förskolechefen för förskolorna ansvarar för att:

- ge förutsättningar och stöd till pedagoger för att de ska kunna genomföra läroplanens intentioner
- skapa en organisation där engagemang, attityd och interkulturellt förhållningssätt präglar hela förskolan
- språkdomändokumentet utvecklas och börjar användas.
- föräldrar har möjlighet till insyn, delaktighet och samverkan i förskolans arbete kring sitt barns språkutveckling
- beakta mångfaldsperspektivet och tillvarata personalens flerspråkighet som en tillgång
- implementera språkpolicy

Pedagogerna på varje förskola ansvarar för att:

- barnet utvecklar sin identitet och känner trygghet i den
- använder och dokumenterar i barnens språkdomändokument (när det är färdigt och omarbetat)
- håller sig uppdaterade om vad ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt innebär och använder det i sitt arbete
- i samband med utvecklingssamtal och andra möten med föräldrar fokusera på språket, uppmuntra barnen att använda modersmålet och se till att det finns material och litteratur på olika språk och från olika kulturer i förskolan.

Förskolechefen och pedagogerna på varje förskola ansvarar gemensamt för att:

- ett interkulturellt förhållningssätt genomsyrar förskolans arbete och utgör en grund för det språkutvecklande arbetet
- flerspråkiga barn får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet
- föräldrar får information om modersmål och flerspråkighet
- skapa goda former för möten och samverkan mellan föräldrar och förskolan
- språkpolicy blir ett levande dokument som används i det pedagogiska arbetet
- det språkliga arbetet utvärderas och följs upp.

Bilaga 1 – Vad kan förskolan göra för att bekämpa ordfattigdom?

Ex språkstimulerande lekar (ordförråd och ordmobilisering):

- Träna på att bygga semantiska nätverk kring orden. Turas om att beskriva ett ord och den andre får gissa vad det är, t ex jag tänker på en frukt som är gul och som apor tycker om, jag tänker på ett ord som betyder samma sak som krocka... Bra spel: "Med andra ord" "Alias".

- Ett skepp kommer lastat med olika ordkategorier (djur, fordon, verktyg...), eller ord som börjar på en given bokstav (s, t...).
- Det finns två sällskapsspel i handeln som är bra för att träna ordmobilisering. Det ena heter "A-ö junior" och det andra heter "Säg det med andra ord". Båda spelen innehåller en tidsaspekt som kan tas bort. Stressmomentet är onödigt och ställer bara till det.
- Ordlekar där den första börjar med ett ord tex katt, då ska nästa komma på ett ord på den bokstav som orden innan slutade på, alltså T.
- Ordlekar inom kategori tex mat, kläder, länder, färger osv.
- Ordlek när någon bestämmer ett ämne eller en sak, sen ska ni komma på så många ord som har med ämnet/saken att göra, tex hund→ svans, tassar, päls, koppel, klappa, hundrädsla osv. Gör det som en lek.
- I datorprogrammet Lexia finns flera övningar som specifikt tränar ordmobilisering på ett lustfyllt sätt.
- Ordvägg: Barnen samlar ord med liknande betydelser på en vägg under rubriker som t.ex. dålig, bra, arg, snäll, glad, busig...

1. Om du vill; Mer tips på:

<http://www.lukimat.fi/lasning/informationstjanst/lasutveckling-1/ordforrad>

2. Språklekar, lekdatas och språkverktyg - lekfullt med språk. Vi har samlat språkstimulerande lekar i en databas dit du kan logga in! Lekarna riktar sig till barn från ett år och uppåt. Genom lek kan du stimulera barnets språkutveckling. Häftet innehåller språkstimulerande lekar. Högerklicka och ladda hem. (pdf)

<http://www.folkhalsan.fi/spraklekar>

Bilaga 2 – Bildpromenad

Bildpromenaden syftar till att åskådliggöra, utveckla ordförråd, dela föreställningar och för att väcka nyfikenhet och frågor om det kommande. Allt syftar till att ge barnen ett rikt och nyanserat språk.

Man behöver inte en hel bild för att göra en bildpromenad. Det går bra med en del av en bild också. Helheten får vi fantisera om. Alla språk är välkomna! Alla språk ska komma till tals.

Försitt inte chansen att vara mångordig och flerspråkig!

Bildpromenadens första fråga; Sätt ord på det du ser:

Ex. Jag ser:

- Jag ser färgen blå
- Jag ser något av stål

Bildpromenadens andra fråga; Vad tänker du att bilden beskriver:

Ex. Jag tror:

- Jag tror att detta är ett fotografi som gestaltar en del av en cykel
- Jag tror att cykeln är blå

Den tredje frågan; Vad föreställer du dig utifrån detta fotografi/bild

Ex. Jag föreställer mig:

■Jag föreställer mig att den som cyklar på cykeln har en viss kärlek till färgen blått. Kanske att personen i fråga är blåklädd, kanske i sjömanskostym, ja, i själva verket en sjöman som älskar böljorna de blå...

■Jag tror det är en parkerad cykel på en adress i staden, vilken stad det nu kan vara, men själva färgen blå får mig att tänka på att det kanske finns en strimma gult någonstans utanför fotografiet. Kanske sadeln är gul... och då kan man kalla cykeln för en Sverigecykel. Den kanske står utanför stadshuset med de tre kronorna, kanske är det en väldigt vacker invandrare som cyklat dit för att hämta sitt svenska medborgarskap och festa lite i blå hallen... vad vet jag... jag ser ju bara några ekrar och lite blått... oj så jag pratar...

Den fjärde frågan; Den negativa bilden är det som inte alls sägs men som säkerligen har bidragit till fotografiets/bildens uppkomst:

I den negativa bilden ser jag:

Ex.

■I den negativa bilden måste det ha funnits en fotograf som har tagit bilden

■Det måste ha funnits en kamera

■Det måste ha varit i dagsljus

■Det måste ha funnit en cykel

Den femte frågan man kan (beroende på barnens ålder) ställa är av mer källkritiskt slag; Jag vill förhålla mig källkritisk genom att lyfta fram dessa frågor:

Ex.

■Jag förhåller mig källkritiskt genom att ställa frågan – är fotografiet skuret? Och i så fall varför då?

■Jag förhåller mig källkritiskt genom att ställa frågan – vad vet jag om fotografen genom att titta på fotografiet? Kan jag tänka att fotografen är specialintresserad av cykelhjul? Färgen blå? Eller detaljer?

Lägg till en doft:

■Jag skulle tro att det luktar en aningens av cykelolja

■Jag tror det luktar avgaser för cyklar är i närheten av bilar.

■Jag tror det luktar av någon sån där härlig rosenbuske som fanns i min barndom...som humlorna mjuklandade i och burrade upp sina kroppar och tog med sig frömjöl... nyponbuskar...

Bildpromenadens lyssnarfråga; Vad kan det finnas för ljud kring detta fotografi:

Ex. Jag tycker mig höra:

■Jag tycker mig höra barnskratt för någon ska ut med sin pappa och cykla på den blåa cykeln

■Jag hör en buss, tror det är linje fyra...

■Jag hör en motorcykel starta på en grusväg längre bort...

Bilaga 3 - Den gode högläsaren:

- Bygger upp en förförståelse med barnen före läsningen. Vad vet ni redan om detta?
- Knyter ihop textens innehåll med barnens erfarenheter.
- Förutspår vad som ska hända utifrån omslag, bilder och eventuell baksidestext. Självt eller tillsammans med barnen.
- Låter barnet ställa frågor.
- Ställer frågor om texten som kräver eftertanke så att barnen både kan använda sin bakgrundkunskap och den nya informationen från texten. "Jag undrar-frågor" istället för "varför-frågor".
- Sammanfattar berättelsen själv eller tillsammans med barnet.

*"Om läsning handlar om att gå på inre upptäcksfärd,
så handlar läsundervisning om att utrusta resenärerna,
visa hur man kan använda en karta,
ge dem nycklar till äventyret och sagan,
stödja dem när de far vilse och tar omvägar
tills barnet klarar sig på egen hand med kartan."*

Zimmerman & Keene. (2003). Tankens mosaik: om mötet mellan text och läsare.

Bilaga 4 - Inköpt litteratur

Litteraturlista 2014, fsk

Den flerspråkiga människan: en bok om skriftspråklärande

av Sven Strömqvist, Åse Kari H. Wagner, Per Henning Uppstad. 2013

Hur skiljer sig andraspråksinläring från inläring av förstaspråket? Vad är det för skillnad mellan att tillägna sig ett skriftspråk och att lära sig ett talspråk? Hur kan vi stötta barn som är i färd med att lära sig ett nytt språk eller nya varianter av språk? Kort sagt: Hur blir vi flerspråkiga?

Det finns en mängd språk i världen och många sätt att lära sig språk på. I världssammanhang är det faktiskt fler människor som växer upp med ett antal olika talspråk än med bara ett. Även de som traditionellt kallats enspråkiga är egentligen att betrakta som flerspråkiga så snart de möter skriftspråket, eftersom kommunikationsvillkoren som gäller för tal och skrift är så olika. Sett ur en sådan synvinkel är vi faktiskt alla flerspråkiga. Att lära sig flera språk och vidareutveckla sina språk är en fråga om livskvalitet. Språket är nära sammanvävt med hur vi tänker och kommunicerar, med våra valmöjligheter och vår sociala identitet. Det är livsviktigt att vi får möjlighet att utvecklas som flerspråkiga människor.

Att undervisa barn i förskolan

Av Elisabet Doverborg, Niklas Pramling och Ingrid Pramling Samuelsson. 2014

Vad kan undervisning innebära i förskolan? Eller uttryckt på annat sätt: Hur kan förskollärare bidra till att barn lär sig? Hur kan man tala om undervisning i en temaorienterad och lekbaserad

verksamhet? Under senare år har man börjat tala om undervisning också i relation till förskolan. Men förskolan har en annan tradition och andra sätt att skapa förutsättningar för barns lärande och utveckling än skolan. Vilket kan göra det problematiskt när förskollärare ska börja undervisa. Författarna presenterar ett antal konkreta principer som är viktiga för att förskollärare ska kunna stötta barns lärande och utveckling. De utgår från förståelsen att lärande och utveckling handlar om att urskilja och skapa mönster som också fungerar bortom en här-och-nu-situation. Principerna stöds av empiri från skilda forskningsstudier som fokuserar olika innehållsfält.

Flerspråkiga barns villkor i förskolan – lärande av och på ett andra språk

Av Anne Kultti. 2014

Flerspråkiga barns villkor i förskolan utgår från en syn på språklärande som socialt och kontextuellt och har barns perspektiv i fokus. Boken synliggör och diskuterar bekanta vardagssituationer i förskolan. Genom konkreta exempel får vi följa barnens deltagande i aktiviteter och författaren diskuterar hur man kan förstå exempelvis sagostund, måltid och samling i relation till deltagande och språklärande.

Författaren visar på möjligheter och begränsningar i organisation, samspel, kommunikation och i fysisk miljö. Vidare betonas vikten av ett samarbete mellan hem och förskola för att stödja barns lärande och utveckling på och av flera språk. Teori och praktik möts genom att teoretiska perspektiv presenteras angående språk och lärande. Varje kapitel avslutas med en sammanfattning och reflektionsfrågor. Boken har också ett metodkapitel som kan läsas som fördjupning eller fristående inför uppsatsarbete.

Flerspråkiga barns villkor i förskolan riktar sig till studenter och yrkesverksamma inom förskolan men också till föräldrar till barn i förskoleverksamhet samt andra som är intresserade av flerspråkighet och lärande.

Barn utvecklar sitt språk

Av Louise Bjar och Caroline Liberg (red.). 2011

Hur lär sig barn uttal och grammatik? Hur utvecklas deras förmåga att samtala med andra? Och vad händer när samspelet med andra inte alls fungerar? I den här boken beskriver femton forskare barns talspråkliga och skriftspråkliga utveckling. Författarna behandlar såväl den normala första- och andraspråkutvecklingen som den som berörs av olika typer av hinder, t.ex. neuropsykiatriska problem eller dyslexi.

De olika kapitlen rör bland annat frågan om det finns en biologiskt betingad kritisk period för språkinläring, vilka faktorer som påverkar barns och ungdomars skolframgång, hur de utvecklar sin förmåga att läsa och skriva på egen hand samt deras möten med skriften och olika skriftspråkliga världar. Mer teoretiska resonemang, där grundläggande begrepp presenteras och förklaras, varvas med fallstudier som visar hur språkutvecklingen hos ett antal barn kan gestalta sig.

Boken vänder sig till blivande och verksamma lärare i förskola och tidig grundskola, men också till andra som i sin verksamhet möter barn som är i färd med att utveckla sitt språk, såsom specialpedagoger, talpedagoger, logopedier och barnskötare.

Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan + Språkmappen

Av Margareth Sandvik och Marit Spurkland. 2011

Barn lär sig språk och utvecklar kunskap i interaktion med andra. Det är därför viktigt att de får växa upp i en bra språkmiljö, både hemma och i förskolan. Men hur skapar man förutsättningar för bästa tänkbara språkmiljö i den flerspråkiga förskolan? Och hur gör man för att utvärdera verksamheten utifrån barnens språkliga framsteg?

Syftet med den här boken är att inspirera förskolepersonal till systematisk språkstimulans genom att läsa och arbeta med skönlitteratur. Den visar också hur man gör för att dokumentera arbetet och kartlägga språkfärdigheterna. Genom ett välstrukturerat arbete med språk och språkmiljö stärks barnets språkutveckling avsevärt – oavsett vilket modersmål eller vilken hemmiljö barnet har.

I boken presenteras ett kartläggningsredskap, Språkmappen, som ger förskolans personal en tydlig modell att arbeta efter. Här synliggörs såväl det enskilda barnets språkerövrande som det arbete förskolan gör generellt för att sporra och uppmuntra till språkutveckling. Ett exemplar av Språkmappen medföljer boken.

Bilaga 5 – Att stödja språkutvecklingen, Cummins

Uppgifternas svårighetsgrad kan delas upp i två olika delar, den kognitiva svårighetsgraden och graden av kontextbundenhet, dvs situationsbundenhet. Cummins modell beskriver situationsberoende och situationsoberoende inläring (se figuren nedan). För att få syn på vilken språklig och tankemässig svårighetsgrad vi befinner oss på i de uppgifter vi ger barnen kan denna modell användas som tankestöd. (Tankarna springer före: att bedöma ett andraspråk i utveckling. 2005. Tua Abrahamsson & Pirkko Bergman, redaktörer)
Bild från Greppa språket! Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet. 2012:61. Skolverket

Bilaga 6- Strategier för ett interkulturellt förhållningssätt

- *Vi tar till vara barns frågor, tankar och idéer i ett lärande samspel där vi påverkas av varandra och för processer vidare.*
- *Vi värderar inte utan undersöker, reflekterar och är intresserade.*
- *Vi försöker förstå barns vidare värld här och nu.*
- *Vi är nyfikna och tar in det som händer i omvärlden. För att kunna fånga nya trender, tendenser och förändringar försöker vi utmana våra egna tankemönster.*
- *Vi är medvetna om vår egen roll utifrån vår egna etniska bakgrund och förstår hur ett mångkulturellt samhälle kan återspeglas i förskolan.*
- *Vi ser varje barn som en individ och inte som en representant för en grupp eller kultur.*
- *Vi ger barn med tillhörighet i olika kulturer bekräftelse och möjlighet att visa hela sin identitet, både hemma och i förskolan.*
- *Vi ger barnen möjlighet att i olika sammanhang få beskriva och berätta hur de känner och tänker.*
- *Vi visar ömsesidig respekt och nyfikenhet.*
- *Vi ser olikheter som en tillgång.*
- *Vi tar tillvara föräldrars kunskaper och erfarenheter.*
- *Vi låter miljön påverkas av vårt interkulturella arbetssätt.*

Tips och inspiration

Modersmål och andraspråk stärker barnets språkutveckling Vad kan förskolan göra så att barn inte förlorar sitt modersmål? Alla förskolor har enligt läroplanen ett uppdrag att arbeta med barnens modersmål. Förskolan ska medverka till att modersmålet utvecklas och det här kan man göra på olika sätt. I Skärholmen har de utvecklat språksamtalen med barnens föräldrar på ett framgångsrikt sätt.

<http://www.pedagogstockholm.se/sprakutveckling/modersmal-och-andrasprak-starker-spraku-tvecklingen/>

Hitta språket! En film till föräldrar om små barns språkutveckling 0–5 år. Till filmen finns ett häfte där du kan följa med i övningarna och lära dig mer. Ett starkt språk är en viktig grund för barns möjligheter att lyckas i livet. I filmen "Hitta språket!" får du enkla, lekfulla och roliga exempel på vad du själv kan göra i vardagen för att sätta fart på ditt barns språk. Det

utvecklas bäst när du och ditt barn har samma fokus!

<http://www.kodknackarna.se/hitta-spraket-film-sprakutveckling-barn/>

Förskolan ger barn bättre Pisaresultat Elever som gått i förskolan får högre kunskapsresultat än andra barn. Det visar en genomgång av resultatet i Pisaundersökningen. "Internationellt sett finns det ett väldigt starkt samband", säger Magnus Oskarsson, projekt- ledare för Pisa.

<http://www.dn.se/sthlm/forskolan-ger-barn-battre-pisaresultat/>

Att främja flerspråkighet i förskoleåldern.

<http://www.youtube.com/watch?v=1LlCBT1poYU>

Språklek i förskolan 6 min <http://www.youtube.com/watch?v=g1PtREfwXw>

Teckna språkutvecklande ca 7 min <http://www.youtube.com/watch?v=oSKGSnMiqX8>

<http://www.forskoleburken.com/2010/09/tips-for-att-stimulera-barns.html>

Språklekar, lekdatas och språkverktyg - lekfullt med språk Vi har samlat språkstimulerande lekar i en databas dit du kan logga in! Lekarna riktar sig till barn från ett år och uppåt. Genom lek kan du stimulera barnets språkutveckling. **Häftet innehåller språkstimulerande lekar. Högerklicka och ladda hem. (pdf)**

<http://www.folkhalsan.fi/spraklekar>

Förskoleforum Frågor och svar kring barns språkutveckling med Barbro Bruce.

http://www.forskoleforum.se/expertpanelen_detail.aspx?ExpertID=14

Språklek i förskolan Filmer, artiklar etc om förskolans verksamhet.

<http://www.pedagogstockholm.se/forskola/>

Om Bornholmsmodellen <http://www.bornholmsmodellen.se/>

Länkskafferiet – förskolan <http://www.lanlskafferiet.org/>

Sagokistan Inspiration och idéer kring sagor, sånger och ramsor. <http://www.sagokistan.se/>

Tema modersmål Webbplatsen är en resurs för pedagoger i förskola och skola som jobbar med modersmålsstöd, modersmålsundervisning och studiehandledning.

<http://modersmal.skolverket.se/>

Läraryrfortbildning - Pedagogisk miljö i förskolan

<https://m.youtube.com/watch?v=Ae2Alq8S6vw>

Appar som utvecklar barns modersmål | Språkträning Många appar har inbyggt tal på flera språk, inte bara svenska. Dessa appar passar bra för att utveckla barns modersmål även om det inte alltid är appens ursprungliga syfte. Via den här sidan hittar du lätt dessa appar och kan även filtrera vidare på ålder eller pedagogisk egenskap.

<http://www.pappasappar.se/modersmalsappar/>

Språkutvecklande arbete i förskolan <https://www.youtube.com/watch?v=d91F312Zo50>

Sagolådor En sagolåda är en spännande port till sagoberättande. Den inspirerar barnen att följa med berättelsen tack vare konkreta föremål som de kan fästa sin uppmärksamhet vid medan de lyssnar.

<http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Sagolador/>

Fysisk miljö organiseras för att påverkar barns aktiviteter

En studie vill belysa hur den fysiska miljön på förskolor strukturerar och organiserar barns aktiviteter samt hur den fysiska miljön skapar möjligheter och gränser för barns aktiviteter. Studien visar att den fysiska miljön på förskolan utformas för att på olika sätt organisera och strukturera hela barngrupper. Pedagogernas normer och regler för vad man får göra och inte får göra med vem och när man får göra det, blir synliggjorda just genom utformningen av den fysiska miljön på förskolan.

På förskolor där miljön arrangeras utifrån att personalen anser att ordning och struktur är ett viktigt och eftersträvanvärt mål, ges det mindre utrymme för barnets handlingsmöjligheter. Rum eller platser som är mindre statiska uppmuntrar och stimulerar i högre grad barnen till att tala och förhandla med varandra om de möjligheter som den fysiska miljön faktiskt ger.

Läs på:

[Länk]<http://nb-ecec.org/sdetails?detail-results%3Alist=post-12293731-sv&submit=Visa+valda>

Läsande barn kan ha svårt att förstå texter

(Elwérs studie som vi pratade om i språkgruppen.) Barn som har svårt att förstå vad de läser upptäcks först efter flera år i skolan – trots att de haft problem redan i förskoleåldern. Det visar ny forskning. För skolan blir det en stor utmaning att hitta de här barnen. Barnen i klass 3A läser högt för varandra, två och två. Det är lektion på Brunnbyskolan i Linköping och hela klassen går med liv och lust in för läsandet. Också läraren Annika Fälth läser högt en stund senare, i helklass. Nu gäller det att lyssna för att förstå och lista ut vad svåra ord betyder. Ord som koger och fredlig diskuteras gemensamt. Barnen är med på noterna, och pratar gärna om läsningen.

– Om man läser fel på ett ord och läser tyst så kommer man att fortsätta läsa fel. Men om man läser högt så rättar ju kompiserna ordet, säger Tilda Thilenius. Det gäller för läraren Annika Fälth att inte nöja sig med att barnen till synes kan läsa. De måste ha ett bra ordförråd, kunna grammatik och verkligen förstå innehållet - annars har de problem med läsförståelsen.

Läs mer och titta på filmsnutt på:

<http://www.svt.se/nyheter/sverige/lasande-barn-kan-ha-svart-att-forsta-texter>

Barnsångar på olika språk

<https://www.youtube.com/watch?v=yCjJyiqpAuU&list=PLCCWI2I5WNzp2Suh1qRhcG4YfHYQ9BFbD>

Språk, munmotorik, tecken och rim, korta snuttar.

<https://www.youtube.com/watch?v=s7fuSTsrdBg&list=PLAUJNLa0a3leejGbhCoCu7z5clUERfJVL>

Barn med kommunikationssvårigheter

Ulrika Aspeflo. Ca 5 min. <https://www.youtube.com/watch?v=s0ZiQjKZ6xA>

Barn lär av barn

Ge barn i förskolan en framträdande roll när nyanlända barn ska tas emot. Då kan vi få en förskola där alla - oavsett kulturell eller etnisk bakgrund - har möjlighet att bli inkluderade. Det visar en licentiatavhandling från Karlstads universitet. Ellinor Skaremyr har undersökt nyanlända barns sociala samspel i förskolan. Barn som nyligen kommit till Sverige kombinerar det verbala språket med kroppsspråket. Det märks bland annat på förskolan där de skuggar sina kamrater och endast med någon sekunds fördröjning repeterar deras verbala och kroppsliga handlingar. Läs mer på:

<http://www.kau.se/om-universitetet/aktuellt/nyheter/artiklar/12858>

Språkutvecklande arbete i förskolan

Repris: J Flodin. Ca 50 min. <https://www.youtube.com/watch?v=d91F312Zo50>

Bildkort med text och utan text

Här finns bilder med och utan text som ni kan använda i olika lekar. Korten kan användas på många sätt, idéer hittar du bland annat i vår lekdatabas. Du kan till exempel skriva "bildkort" i fritextrutan och sen trycka på knappen Hämta. Bildkorten med kroppsdelar och kläder stöder också kapitlet Temalek kroppsdelar och Temalek kläder i Folkhälsans bok Språkfrön.

Materialet i pdf-format:

<http://www.folkhalsan.fi/startsidea/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Bildkort-och-ovrigt-material/>

Appar som utvecklar barns modersmål | Språkträning

Många appar har inbyggt tal på flera språk, inte bara svenska. Dessa appar passar bra för att utveckla barns modersmål även om det inte alltid är appens ursprungliga syfte. Via den här sidan hittar du lätt dessa appar och kan även filtrera vidare på ålder eller pedagogisk egenskap. <http://www.pappasappar.se/modersmalsappar/>

Språkutvecklande arbete i förskolan

<https://www.youtube.com/watch?v=d91F312Zo50>

Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling?

Barnens dagliga språkanvändning tillsammans med förskolans personal är grundläggande. Personalens egna attityder till läsning och skrivning samt deras sätt att prata påverkar också. Att samtala fördjupat och utvidgat, både med varje enskilt barn och i grupp, är viktigt. Barn utvecklar ofta sin läsförmåga långt före skolstarten. Inte bara böcker är av betydelse, utan också datorspel, TV, spel- och samlarkort. Ja, till och med leksakskataloger har betydelse för läsförmågan. Många barn visar ett stort engagemang för läsning och skrivande inom de referensramar som de själva skapat.

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/spraklig-kompetens/tema->

[las-och-skrivinlarning/hur-kan-forskolan-bidra-till-barns-sprakutveckling-1.157367#.VBihZwywhZc.facebook](https://www.facebook.com/whZc)

Flerspråkighet på förskolan

<http://pedagogstockholmblogg.se/redaktionen/2014/08/22/flersprakighet-pa-forskolan/>

Flerspråkiga barn i förskolan

Vill du veta hur man kan arbeta språkutvecklande i förskolan? Vilken litteratur borde man börja läsa? Här ger vi lästips för dig som vill lära dig mer om att arbeta med flerspråkiga barn i förskolan. (Som ni ser har ni redan litteraturen. Jag köpte in dessa och några till i våras, 2014.)

<http://www.andrasprak.su.se/f%C3%B6rskola/litteratur/flerspr%C3%A5kiga-barn-i-f%C3%B6rskolan-1.90415>

Läsförståelsestrategier

Tips för den som vill lära sig mer om läsförståelsestrategier, korta avsnitt, under 10 min. I första introduktionsfilmen påtalas att andraspråksbarn har stor hjälp av strategierna och att det skulle vara önskvärt att strategierna introduceras redan i förskoleåldern.

<http://www.ur.se/Produkter/182939-Strategier-for-lasforstaelse-Introduktion>